در نشست «دادخواهی محیط‌زیستی؛ مطالبه‌گری برای تضمین حقوق محیط زیست» مطرح شد

حساس‌کردن افکار عمومی چاره‌گشای محیط زیست است

فاطمه زارع حسین‌آبادی: به منظور دادخواهی زیست‌محیطی جمعی از وکلا، کارشناسان دادگستری و جامعه مدنی در نشستی ضمن سخن‌گفتن درباره موانعی که مافیای محیط زیست برای آنها ایجاد کرده‌اند، دستورالعملی برای کارگروه حقوق بشر اسکودا طرح کردند. محیط زیست یکی از بحث‌های داغ در سیاست جهانی است. بشر برای بقا و حیات خود ناگزیر از استفاده و همچنین حفظ منابعی است که در اختیارش قرار گرفته؛ اما ناآگاهی و سال‌ها سودجویی باعث ایجاد وضعیت بحران در این زمینه شده است. طبق شاخص عملکرد زیست‌محیطی سال ۲۰۱۲ که از سوی دانشگاه‌های یِیل و کلمبیا انجام شده و ۲۲ فاکتور محیطی مانند منابع آب، آلودگی هوا، تنوع زیستی و تغییرات آب‌وهوایی را بررسی کرده بودند، ایران از میان ۱۳۲ کشور مطالعه‌شده، در جایگاه صدوچهاردهم قرار گرفت. پس می‌توان اظهار کرد که بحران‌های زیست‌محیطی در ایران از اهمیت خاصی برخوردارند و بررسی و تجزیه و تحلیل این معضلات ضرورت دارد. «گروه حقوق بشر اسکودا» به بهانه روز جهانی محیط زیست میزبان نشست «دادخواهی محیط‌زیستی؛ مطالبه‌گری برای تضمین حقوق محیط زیست» شد.

در این نشست محمدصالح نقره‌کار، دبیر کمیسیون حقوق بشر کانون وکلای مرکز؛ جعفر کوشا، رئیس اتحادیه سراسری کانون‌های وکلای دادگستری ایران، مسعود امیرزاده، نماینده کنشگران حوزه محیط زیست؛ اردشیر جمالی، کارشناس رسمی دادگستری؛ محمدرضا فقیهی، وکیل پایه یک دادگستری و عضو کانون وکلای مرکز؛ میترا البرزی‌منش، فعال محیط زیست و مدیرعامل انجمن پایشگران محیط زیست ایران (پاما) و دیگر فعالان حوزه حقوقی و محیط زیست حضور داشتند. در این نشست که برای هماهنگی جامعه حقوقی و فعالان مدنی در زمینه پیگیری شکایت‌های زیست‌محیطی برگزار شد، نزدیک‌شدن کانون وکلا و فعالان مدنی برای ایجاد نگاه و رویکرد توسعه به نهاد مدنی به‌عنوان یک ضرورت مطرح شد.

جایی که «شهروند» ذی‌نفع و ذی‌سمت نیست

مسعود امیرزاده، از نمایندگان کنشگران حوزه محیط زیست، در بخشی از صحبت‌هایش در این نشست گفت: اغلب در برخی از شکایات و ارجاع به دادسراها دادخواهی عمومی نمی‌تواند صورت بگیرد؛ چراکه مراجع قضائی و بالادستی‌ها معتقدند اگر سمت مرتبط یا ادعای مالکیت نداری، ذی‌نفع نیستی و نمی‌توانی دادخواه این موضوع باشی. سؤال بی‌پاسخ فعالان محیط زیست و سمن‌ها این است که اصلا صرف «شهروند»بودن نمی‌توان ذی‌نفع بود و حق پیگیری داشت؟ او در ادامه با توضیح چالش‌های محیط زیست پنج محور اصلی را برشمرد که در آنها به حمایت کانون وکلا نیاز داشت:

۱. مسائل ناشی از قانون‌گذاری نادرست و غیرتخصصی: ورود به قوانینی مثل لایحه حفاظت از رودخانه، قانون معادن، لایحه هفتم توسعه که همگی متعرض اعیانی طبیعت هستند.

۲. سیستم‌های بسته و ورودناپذیر در نظام تصمیم‌گیری: ادارات دولتی نمی‌توانند از یکدیگر شکایت کنند و این سیستم بسته میان ادارات دولتی دادخواهی زیست‌محیطی را فلج می‌کند. زور سازمان حفاظت از محیط زیست به میز بسته و پایه‌بلند بین وزارت نیرو و راه و سایر نمی‌رسد.

۳. مطالبه‌گری از دادستان‌ها: لازم است دادستان‌ها علیه محیط زیست اقامه دعوا کرده و مواضع حقوق عمومی را حفظ کنند.

۴. دادرسی عادلانه: نیازمند نظام حکمرانی و دادرسانی متناسب با وضعیت منابع طبیعی هستیم.

۵. اعمال ماده ۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری و حمایت از نهادهای مدنی در اقامه دعوا.

طوق تقصیر بر گردن چه کسی؟

«نظام حقوقی در ایران به مجموعه‌ای از دستورهای اداری تبدیل شده است». اردشیر جمالی، نماینده کارشناسان دادگستری، در این نشست سخنان خود را با این جمله از جواد طباطبایی، استاد دانشگاه و پژوهشگر، آغاز کرد. او معتقد بود وکلا هم در تحلیل قانون و هم در فهم مسائل محیط‌زیستی ضعف دارند و لازم است آموزش ببینند. او معتقد بود اینکه مافیای محیط زیست می‌توانند رأی دادگاه را بگیرند، به دلیل عملکرد ضعیف وکیل شاکی است. در پاسخ به ایراد کارشناس دادگستری، وکلا چالش‌های اساسی را مشکلات کلان دانستند. سیدمحمدرضا فقیهی، وکیل پایه یک دادگستری عضو کانون وکلای مرکز، توضیح داد: عجیب نیست که در پرونده‌های خاص همه وکلا تخصص نداشته باشند. وکیل پیش از پذیرفتن یک پرونده آن را بررسی می‌کند و اگر تخصص نداشته باشد، نمی‌پذیرد. باید پاسخ داد مشکل وکلا هستند یا نحوه قانون‌گذاری و ترسیم و اجرا و ترکیب کمیسیون‌ها؟ فقیهی ادامه داد: خیلی از مشکلات محیط‌زیستی کشور به این خاطر است که دادستان کل کشور و دادستان عمومی و انقلاب استان‌ها به وظایف ذاتی خود عمل نکرده و علیه مافیا اعلام جرم نکرده‌اند؛ اما درحال‌حاضر برای شروع فعالیت حقوقی لازم است پیش از دادخواهی، کمیته محیط زیست اسکودا با همکاری نهادهای مدنی و اتحادیه کانون وکلا هم‌اندیشی کرده و ابتدا موضوعات مبتلابه را به دادستان کل کشور و دادستان‌های استان‌ها منعکس کنند.

در ابتدای راه هستیم

دکتر جعفر کوشا، رئیس اتحادیه سراسری کانون‌های وکلای دادگستری ایران، در انتهای جلسه ضمن جمع‌بندی نکات مطرح‌شده، وظایف و نقشه راه کارگروه تشکیل‌شده را مشخص کرد. او در صحبت‌هایش به رویکردهای حقوق کیفری برای جرائم محیط زیست اشاره کرد و گفت: در تمام دنیا محیط زیست جزء میراث و دارایی‌های هر کشور محسوب می‌شود. ما امانت‌داران این میراث طبیعی هستیم. یکی از راهکارهای گردن‌گرفتن این مسئولیت عظیم حمایت کیفری است. دو رویکرد در بحث حمایت کیفری محیط زیست وجود دارد؛ رویکرد اول حمایت حداقلی حقوق کیفری در این زمینه است. در این رویکرد بحث آموزش، فرهنگ‌سازی، نهادینه‌کردن نگاه امانت‌دار به منابع زیست‌محیطی به رویکرد کیفری ارجحیت دارد. تربیت و آموزش اهمیت و ارزشمندی محیط زیست از سنین کودکی و مداخله حداقلی حقوق کیفری در این بحث از این نظر اولویت دارد که حقوق کیفری آن‌طورکه باید، نمی‌تواند پاسخ‌گو یا راه‌گشا باشد. «مجازات» نوشدارو پس از مرگ سهراب است و قابلیت پیشگیری هم ندارد. علاوه‌براین با رویکرد حداقلی دخالت حقوق کیفری در مسائل زیست‌محیطی، ابهت حقوق کیفری نیز حفظ می‌شود و این‌گونه اگر در شرایط بحرانی وارد عمل شد، می‌تواند راه به جایی ببرد. آموزش عمومی جلوی مراجعه مکرر به دادگاه‌ها را خواهد گرفت؛ بنابراین تا جای ممکن دخالت حداقلی حقوق کیفری و ارجحیت آموزش و فرهنگ‌سازی در این زمینه در اولویت است. رویکرد دوم در بحث حفاظت از محیط زیست دخالت حداکثری حقوق کیفری است؛ یعنی تعیین قانون و مجازات کیفری از سوی دولت در این زمینه؛ اما چالش‌های اساسی در این رویکرد مطرح است که همین‌ها باعث شده این رویکرد خیلی مؤثر واقع نشود. کوشا در بخش دیگری از صحبت‌هایش درباره چالش‌های رویکرد اول در ایران گفت: نقیصه بحث سیاست جناحی این است که ما مردم را کمتر در بحث کیفری دخالت می‌دهیم؛ درحالی‌که بزه‌دیدگان بالقوه و اصلی جرائم زیست‌محیطی مردم هستند؛ چون اساسا این محیط برای همین مردم است؛ پس خود مردم باید جرائم را اعلام، تعقیب و تا نتیجه دنبال کنند. اما چرا این اتفاق نمی‌افتد؟ چون کم‌وبیش حکومت معتقد است مردم حق این کار را ندارند. اینکه حکومت‌هایی هستند که معتقدند مردم در بحث منابع ملی نمی‌توانند دخالت کنند؛ سایه سیاست جناحی از سیاست اجتماعی گرفته شده و سیاست اجتماعی برگرفته از رژیم سیاسی است. کسانی که امروز وارد بحث مستثنیات می‌شوند و سند مالکیت می‌گیرند و منابع ملی را به ثروت شخصی تبدیل می‌کنند، اساسا به خود حق تخریب محیط زیست و انکار مردم را می‌دهند؛ چون نگاه مردمی ندارند. آگاهی افکار عمومی در بحث محیط زیست یکی از راه‌گشاترین کارهایی است که می‌تواند از سوی سمن‌ها صورت بگیرد. لازم است در هر استان سلسله نشست‌هایی برگزار شود تا مردم استان از منابع و ثروت در اختیار خود مطلع شوند. این‌گونه این خواست مردم است که ضمانت اجرائی دیگر فعالیت‌های کیفری می‌شود. قوانین از مردم برای مردم می‌آید و ما شاهد هستیم که چگونه با حرکت و جنبش قوانین ساخته یا عوض می‌شوند؛ بنابراین لازم است که مردم با آگاهی پشت ما قرار بگیرند.

دستورالعمل فعلی کارگروه حقوق بشر اسکودا

- شناسایی سمن‌های فعال محیط زیست به تفکیک حوزه فعالیت (آب، حریم، تراکم، مراتع، آب سطحی و زیرزمینی و...)
- تربیت وکلا به صورت تخصصی در موضوعات بین‌رشته‌ای محیط زیست (اجرای ورکشاپ با همکاری فعالان و متخصصان محیط زیست برای وکلای علاقه‌مند به این حوزه جهت مفاهمه مسائل تخصصی)
- تفکیک موضوعات محیط زیست به تناسب استان‌ها و تربیت وکلا به صورت تخصصی برای هر بحث
- شناسایی مافیای جرائم محیط‌زیستی (شناختن باند متنفذ در شهرداری‌ها، وزارت نیرو، مرکز اسناد و...)

حاضران این نشست معتقد بودند جامعه مدنی ایران از جامعه اجتماعی ایران عقب مانده است. مردم، سمن‌ها، بدنه حقوقی و دغدغه‌مندان محیط زیست هرکدام جزایر پراکنده‌ای هستند که جز با هم‌گرایی به نتیجه‌ای نخواهند رسید. حل مشکلات محیط زیست ایران نه به دست این دولت خواهد بود و نه به دست هیچ دولت دیگری، اگر مردم وارد این ماجرا نشوند.

ویژه

اعتراض پزشکان همدانی به قانون اخذ مالیات سالانه از خودروهای ایمن

جمعی از پزشکان شاغل در همدان در نامه‌ای خطاب به حمیدرضا حاجی‌بابایی، نماینده مردم همدان و ریاست کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی، اعتراض خود را پیرامون قانون اخذ مالیات سالانه از خودروهای ایمن اعلام کردند. در این نامه آمده است:

جناب آقای دکتر حاجی‌بابایی نماینده محترم مردم شریف همدان و ریاست کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی

سلام علیکم با احترام

این‌جانبان پزشکان شاغل در همدان اعتراض جدی خود به قانون اخذ مالیات سالیانه از خودروهای ایمن که از منظر نمایندگان محترم لوکس یا گران‌قیمت پنداشته می‌شود را به جهات زیر خلاف عقلانیت دانسته و آن را مالیات بر تورمی می‌دانیم که ناشی از بی‌کفایتی در حفظ ارزش ریال است و از طرفی وضع مالیات بر خودرو ایمن موجب ایجاد نارضایتی و ای بسا مشوقی بر تشدید تورم است.

ازاین‌رو انتظار داریم موضوع به اطلاع سایر نمایندگان محترم رسانیده شده و اصلاح قانونی لازم را مبذول فرمایید:

۱. بنا به اصل چهلم قانون اساسی هیچ‌کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد. از این رو نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی بنا به قاعده «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» نمی‌توانند داشتن حق قانون‌گذاری را وسیله اضرار به هیچ‌کس از جمله مالکین خودروی ایمن یا به تعبیر نادرست خودروی لوکس قرار دهد.

۲. ما پزشکان به صراحت اعلام می‌داریم که سوداگر خودرو نیستیم. ازاین‌رو منطقی است، در وضع مالیات با هر عنوانی بین شهروندان غیرسوداگر و افراد سوداگر خودرو، نمایندگان محترم افتراق قائل شوند.

۳. خودروی ایمن پزشکان با حقوق و یا درآمدی خریداری شده که سرمایه آن طبق قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و تعرفه قانونی کسب شده و مالیات آن سرمایه طبق مقررات قبلاً پرداخت شده است.

۴. هنگام خرید خودروی ایمن، مالیات و عوارض و همه حقوق دولت از جمله حق گمرکی خودرو توسط مالک پرداخت گردیده است.

۵ .از آنجایی که هیچ‌گونه خدمت شهری یا رفاهی ویژه یا بیشتری حاکمیت به مالکین خودروی ایمن ارائه نمی‌نماید لهذا این مالیات بر خودروی ایمن برخلاف عدالت و حقوق برابر ملت است؛ زیرا بدون ارائه خدمت ویژه، حاکمیت به صورت تبعیض‌آمیز، طلب مالیات بیشتر از برخی شهروندانی نموده که خود قربانیان تورم می‌باشند.

۶ .با توجه به مصرف کم بنزین در خودروهای ایمن لذا به لحاظ آلایندگی محیط‌زیستی این خودروها کمترین ضرر ممکنه را نسبت به سایر خودروها دارند.

۷. استفاده از خودروی ایمن که بنزین کمتری مصرف می‌نمایند، در واقعیت غیر قابل انکار به نفع خزانه دولت است

۸ .خسارت جانی و جسمی ناشی از این خودرو نسبت به خودروهای داخلی کمتر است و لذا مالکین خودروی ایمن کمتر به اقتصاد درمان کشور خسارت وارد می‌نمایند.

۹. میزان مصرف سوخت و سطح آلایندگی دی‌اکسید کربن و ایمنی در حوادث رانندگی سه ویژگی خودروهای ایمن می‌باشد که مالکین خودروی ایمن را شایسته تقدیر و تشویق می‌نماید و نه توبیخ تحت عنوان قانون مالیات بر خودروی لوکس.

۱۰ .با توجه به تورم افسارگسیخته مالکین این خودروها برای بهینه‌نمودن خودروهای مشمول مالیات، بایستی مبلغی بر قیمت فعلی خودرو بیفزایند؛ به عبارتی بابت تورم جاری کشور هیچ‌گونه سود یا عایدی نصیب مالک خودرو ایمن نشده است که به علت آن مجبور باشد سالیانه مالیات اضافی به دولت پرداخت نماید. بی‌تردید وضعیت مطلوب و مقبول برای آحاد جامعه از جمله ما پزشکان، تثبیت یا کاهش تورم و مضافا کاهش قیمت خودرو با توجه به استهلاک است.

۱۱. توجه صرف نمایندگان محترم به افزایش قیمت خودروی ایمن در نتیجه تورم، تصمیمی تک‌بعدی و برخلاف عدالت و انصاف می‌باشد؛ زیرا تصویب این قانون بدون توجه به ابعاد ضررهای ناشی از تورم نظیر ازبین‌رفتن ارزش ریالی سرمایه مالکین این خودروها در بانک، کاهش قدرت خرید با حقوق و دستمزد جاری و افزایش هزینه تعمیر و نگهداری خودروی ایمن در کنار افزایش سایر هزینه‌های زندگی می‌باشد.

راه‌اندازی نظام رگولاتوری-اپراتوری در وزارت بهداشت

از چرایی تا چگونگی اجرا

مدتی است که وزارت بهداشت موضوع راه‌اندازی نظام رگولاتوری -اپراتوری را با هدف یکسان‌سازی فرایندهای خدمت در نظام سلامت و ایجاد یکپارچگی سامانه‌های نرم‌افزاری متعددی که از طریق شرکت‌های خصوصی سال‌هاست با این وزارتخانه همکاری دارند، مطرح کرده است.

این در حالی است که مطابق ماده دوم مصوبه شماره یک جلسه بیستم شورای فناوری اطلاعات سلامت ابلاغی فروردین ۱۴۰۰، از حدود دو سال پیش این وزارتخانه مکلف شده به منظور یکپارچه‌سازی همه فعالیت‌های ارتباطاتی و فناوری اطلاعات، زیرساخت داده‌ای، توسعه و تکمیل پرونده سلامت الکترونیک، پایگاه داده‌های مرجع بهداشت، درمان، دارو و تجهیزات پزشکی داده‌کاوی سلامت هوشمند و ایجاد داشبورد اطلاعات حوزه سلامت و مدیریت کلان ارتباطات حوزه و ارائه خدمات پایه مستمر و پایدار تمام‌وقت با استفاده از ظرفیت‌های قانونی هیئت امنای ارزی و شرکت‌ها و مؤسسات ایجادشده ذیل آن، امور زیرساخت خدمات سلامت الکترونیکی را ساماندهی و در یک نهاد (شرکت/مؤسسه) مشخص متمرکز کند. در همین راستا و در ماده سوم همین مصوبه نیز تکلیف شده که وزارت بهداشت (سازمان بیمه سلامت) و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (سازمان تأمین اجتماعی) به منظور ایجاد پنجره خدمات الکترونیکی با استفاده از امکات موجود در چارچوب قوانین و مقررات مربوط، نهاد اپراتوری خدمات سلامت را جهت اجرای تصمیمات و مصوبات کارگروه هماهنگی و تنظیم مقررات الکترونیکی تشکیل دهند و مشارکت دیگر سازمان‌های بیمه‌گر درمان‌پایه که در این نهاد ایجاد شده، بلامانع است. نهاد (شرکت/مؤسسه) ایجادشده مجری ارائه خدمات سلامت الکترونیکی در کشور بوده و مکلف است همه اطلاعات ناشی از تراکنش‌های حوزه سلامت را برای تشکیل پرونده سلامت الکترونیکی افراد و پایگاه اطلاعات سلامت کشور در اجرای بند ج ماده (۷۴) و با رعایت بند چ ماده (۷۰) قانون برنامه ششم توسعه در اختیار نهاد زیرساخت خدمات سلامت الکترونیکی قرار دهد.

نهاد اپراتوری مکلف است حداقل ۱۰ درصد از درآمدهای خود را به نهاد زیرساخت خدمات سلامت الکترونیکی به منظور خرید خدمات برای بهنگام‌سازی سامانه پرونده سلامت پرداخت کند.

با وجود همه موارد قانونی، در سال گذشته وزیر بهداشت با انعقاد تفاهم‌نامه مشترکی با ستاد اجرائی فرمان حضرت امام (ره) با استفاده از ظرفیت یک اپراتور بدون اخذ مجوز از کارگزاران اصلی اپراتوری و خلاف قوانین و مقررات تصویبی؛ آن اپراتور را سهام‌دار حوزه اپراتوری کرده است.

همین موضوع راه ورود برخی شرکت‌های خصولتی را به طور تام به بدنه اصلی وزارتخانه به منظور برقراری نظام رگولاتوری-اپراتوری باز کرده است. به دنبال ورود شرکت‌های خصولتی بیش از یک سالی است که راه ورود برخی کارکنان همین شرکت‌ها به بدنه وزارت بهداشت با وجود نیروهای متخصص و زبده در این وزارتخانه به‌ویژه در حوزه فناوری اطلاعات جایی که اطلاعات محرمانه سلامت شهروندان ذخیره و نگهداری می‌شود و قرار بوده با راه‌اندازی نظام رگولاتوری-اپراتوری از درز اطلاعات محرمانه پرونده سلامت شهروندان که درحال‌حاضر در سرور شرکت‌های خصوصی است جلوگیری شود، باز شده است.

اینکه هدف از ورود شرکت‌های وابسته به یک نهاد و افراد منتسب به آنها به بدنه وزارت بهداشت چیست و با چه نیتی صورت می‌گیرد، حالا صدای برخی نمایندگان مجلس را به دلیل استنکاف از قانون نیز درآورده است و وزیر بهداشت را در راه‌اندازی نظام رگولاتوری-اپراتوری و خلاف قانون عمل‌کردن به چالش کشانده، تا جایی که ممکن است به صحن مجلس رفته و بالاخره وزیر بهداشت را از سکانداری سلامت کنار بزند.

حالا که بهرام عین‌اللهی در لبه تیغ است، یا باید هزینه این اقدامات غیرقانونی را بر عهده گرفته و و کناره‌گیری کند یا در مسیر قانون و قانون‌گذاری حرکت کند و از ادامه و تکرار این اقدامات جلوگیری کند؛ پس لازم است وزارت بهداشت در همین ابتدای کار ضمن بررسی موارد نقض قانونی اتفاق‌افتاده در نظام رگولاتوری-اپراتوری و اشتغال افراد غیرسازمانی شرکت خصولتی در زیرمجموعه تحت مدیریت خود به‌ویژه نیروهای نزدیک به مدیران زیرمجموعه‌اش که در سیاست‌گذاری نقش بسیار مهمی دارند، به منظور رفع تعارض منافع، بهبود نظام سازمانی، جلوگیری از اعمال نفوذ ناروا به این موارد و اتفاقات مشابه آن، به موضوع ورود کنند. سازمان بازرسی کشور و دیوان محاسبات با وجود گزارش واصله تاکنون سکوت کرده و به نظر می‌رسد دست‌هایی پشت قضیه است؛ اما نمایندگان مجلس که مسئول قانون‌گذاری هستند، در این زمینه بدون هرگونه مماشات باید به دقت موضوع را بررسی کنند.

پیش‌تر هم در رسانه‌ها به این موضوع پرداخته شده؛ اما مسئولان این وزارتخانه به این مطالبه و نگرانی توجهی نکرده بودند.